

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 3 (1903)

Δελτίον ΧΑΕ 3 (1894-1902), Περίοδος Α'

Μουσείον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις του 1897

Γεώργιος ΛΑΜΠΑΚΗΣ

doi: [10.12681/dchae.1555](https://doi.org/10.12681/dchae.1555)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΑΜΠΑΚΗΣ Γ. (2013). Μουσείον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις του 1897. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 3, 53–59. <https://doi.org/10.12681/dchae.1555>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Μουσείον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής
Εταιρείας. Μελέται, εργασίαι και περιηγήσεις του
1897

Δελτίον ΧΑΕ 3 (1894-1902), Περίοδος Α' • Σελ. 53-59

ΑΘΗΝΑ 1903

ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Γ. ΛΑΜΠΙΑΚΗ

Διευθυντοῦ τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου

ΜΕΛΕΤΑΙ, ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΗΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ 1897

Σεβασμιώτατε ἱεράρχα,

Φίλοι ἐταῖροι,

Α'. Κατάστασις τοῦ Μουσείου.

Ὁταν ὁ χαλκοθώραξ καὶ κανδάων Ἄρης διὰ τῶν τηλεβόλων βρουχᾶται, τότε τὰ εὐγενῆ τέκνα τῶν Μουσῶν νεκρικὴν σιγὴν σιγῶσιν, οὐδὲν τῶν εἰρηλικῶν ἔργων τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Τέχνης δυνάμενα νὰ ἐπιτελέσωσιν.

Ἡ Πατρις ἡμῶν πολλαχῶς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1897 ἔδοκιμάσθη. Ἐν τῇ ἀνωμάλῳ ἐπομένῳ καταστάσει τοῦ ὄλου, οὐδὲν τὸ παράδοξον, τούναντίον μάλιστα πολὺ φυσικόν, ἂν ἀνώμαλον καὶ τὸ μέρος, ἦτοι αἱ ἐργασίαι τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, Ὑψηλὰς Διαταγὰς τῆς Α. Μ. τῆς Σεπτεῖς ἡμῶν Ἀνάσσης τελοῦντες, ἐφροντίσαμεν μᾶλλον ὅπως χορτάσωμεν τὰ πεινῶντα καὶ ἀνὰ τὰ ὄρη γυμνητεύοντα τέκνα τῶν προσρῦγων, ἢ ὅπως ταξιδεύοντες σπουδάσωμεν τὰς προσφιλεῖς ἡμῖν Χριστιανικὰς Ἀρχαιότητας.

Οὐχ ἦπτον, μὲ ὄλην τὴν δυσπραγίαν τῆς φίλης ἡμῶν Πατρίδος κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1897 εἰσῆλθον ἐν τῷ Μουσείῳ ἡμῶν ἐν ὄλῳ 30 ἀντικείμενα, ἐγγραφέντα ἐν τῷ κώδικι ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 2323—2353.

ἦτοι εἰσῆλθον		προῆλθον δὲ	
Εἰκόνες.....	5	Ἐκ δωρεᾶς	24
Μολύβδιναὶ βουλαὶ	3	Φροντίδι τῆς Διευθύνσεως.....	2
Ἄμφια.....	3	Ἐξ ἀγορᾶς	4
Βιβλία	3		
Φωτογραφικὰ ἀπότυπα	3		
Ἀρχιτεκτονικαὶ κατόψεις	2		
Διάφορα	11		
	Τὸ ὅλον 30		Τὸ ὅλον 30

Οἱ δὲ ἐπισκεφθέντες τὸ Μουσεῖον ἡμῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1897, ὡς ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἐπισκεπτῶν ἐξάγεται, ἀνέρχονται εἰς 2400. ἦτοι ἐπισκέφθησαν τοῦτο κατ'

Ἰανουάριον	112	Ἰούλιον	170
Φεβρουάριον	205	Αὐγουστον	290
Μάρτιον	240	Σεπτέμβριον	140
Ἀπρίλιον	212	Ὀκτώβριον	250
Μάιον	208	Νοέμβριον	206
Ἰούνιον	127	Δεκέμβριον	240
	Τὸ ὅλον 2400 (1)		

Γ'. Λόγου ἄξια ἀντικείμενα κατὰ τὸ ἔτος 1897 περιελθόντα εἰς τὸ Μουσεῖον ἡμῶν.

Λόγου ἄξια ἀντικείμενα κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1897 εἰσελθόντα εἰς τὸ Μουσεῖον ἡμῶν εἰσίν.

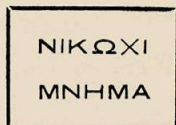
Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2325 τρίπτυχος εἰκὼν, (ῥ.0,80 πλ. 0,80), ἐφ' ἧς παρίσταται ἡ Ρίζα τοῦ Ἰεσσαί, ὑπεράνω ταύτης δ Μυστικὸς Δεῖ-

1. Τὸν ἀριθμὸν τοῦτον κατὰ τὸ σύνθηδες διπλασιάζοντες ἢ τριπλασιάζοντες ἀληθῆ ἀριθμὸν τῶν ἐπισκεπτῶν ἔχομεν 9600.

πνος, ἐπὶ δὲ τῶν πτυχῶν, ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς, οἱ Ἅγιοι Δημήτριος καὶ Χαράλαμπος, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας, οἱ Ἅγιοι Γεώργιος καὶ Νικόλαος, φέρων φαινόλιον μετὰ περιλαιμίου, ἀξιόλογον ἔργον τοῦ 1767· δῶρον κ. Ροδάνθης Κωνσταντινίδου.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2326 εἰκὼν τῆς πενθούσης Θεοτόκου (Mater Dolorosa) (ὑψ. 0,22 πλ. 0,17) κρατούσης ἐν χερσὶ τὸν ἐσταυρωμένον. Ἀμφότεραι αἱ εἰκόνες αὗται προέρχονται ἐξ' Ἡρακλείου τῆς Κρήτης.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2333 ἐπὶ λίθου λευκοῦ μαρμάρου ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή (ὑψ. 0,40 πλ. 0,18) ἐφ' ἧς ἐπαναλαμβάνεται τρις τὸ ἱερὸν μονόγραμμα. Τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δὲ ταύτῃ ἀναγινωσκόμενον ὄνομα ΝΙΚΩΧΙ ἀπαντᾷ ἔτι καὶ σήμερον παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα ΝΙΚΟΛΗΧΙ. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εὐρέθη, ὡς ἐπληροφόρησεν ἡμᾶς ὁ δωρητὴς κ. Νοστράκης, ἀνασκαπτομένων τῶν θεμελίων τῶν ἀνακτόρων τῆς Α. Β. Υ. τοῦ Διαδόχου.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2338 εἰκὼν (ὑψ. 0,60 πλ. 0,61), Βυζαντινοφραγκικῆς τέχνης, ἐφ' ἧς εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος κρατοῦσα ἐν ἀγκάλαις τὸν παῖδα Ἰησοῦν. Ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ ἐν μικρῷ παρίσταται καὶ ὁ Δυτικὸς Ἅγιος Δομένικος, κρατῶν βιβλίον καὶ σταυρόν. Τὴν εἰκόνα ταύτην ἐδωρήσατο τῇ ἡμετέρᾳ Ἐταιρείᾳ ὁ λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ κ. Ι. Φραγκοῦδης.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2339 εἰκὼν τῆς Θεοτόκου (μετὰ τοῦ πλαισίου ὑψ. 0,61 πλ. 0,55), κρατούσης ἐν χερσὶ τὸν Ἰησοῦν ἐσταυρωμένον· ὠσαύτως καὶ αὕτη δῶρον τοῦ ἀνωτέρω φιλομούτου ἀξιωματικοῦ.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 2341 ἀργυρόπλεκτον κομβολόγιον τοῦ ἀπαρχο-νισθέντος Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', ὅπερ ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ ἀληθῶς σεβαστὸς καὶ ἐνάρετος ἐπίσκοπος Τριφυλλίας κ. Νεόφυτος. (1)

1. Τὸ αὐθεντικὸν τοῦ κομβολογίου τούτου ἐπιστάσατο ἡμῖν ὁ Ἅγιος Τριφυλλίας διὰ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολῆς αὐτοῦ ταύτης :

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Ἰουνίου 1897.

Ἀξιότιμε φίλε κ. Λαμπάκη,

Ὁ Ἠγούμενος τῆς ἐν Στεμνίτση ἱεράς Μονῆς τοῦ τιμίου Προ-

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 2342 καὶ 2343 χρυσοκέντητα ὑπομάνικα, καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 2344 κτένιον τοῦ ἐπισκόπου Πηλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ, ἅτινα ἐδώρησατο ἡμῖν ὁ εὐσχήμων Ἀρχιμανδρίτης κ. Θεόφιλος Ἰωάννου, ὅστις διάκονος ὢν, ἔλαβεν δῶρον παρὰ τοῦ Γέροντος αὐτοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Θεοφίλου, διακόνου χρηματισαντος τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ.

Ἐπὶ τῶν ἐπιμανικίων τούτων, ἐπὶ μὲν τοῦ ἐνὸς παρίσταται ὁ Ἐθαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς :

“ΚΤΗΜΑ ΤΑΠΕΙΝΟΥ 1801.,

ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ὁ ἀσπασμὸς τῆς Ἐλισάβετ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς :

“ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥ., (1)

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ ἡμέτερον Μουσεῖον ἐπλουτίσθη καὶ ἐξ

δρόμου πανοσιώτατος κ. Καλλίστρατος Συνοδιὸς ἐδώρησέ μοι ἐν κομβολόγιον χρυσόδεσμον παλαιόν. Τὸ εἰρημένον κομβολόγιον μὲ εἶπεν ἔχει ἱστορίαν, ἦτο τοῦ αἰοιδίου Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ ἀπαγχομισθέντος ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος κατὰ τὸ ἔτος 1821 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων. Ἡρώτησα τὸν Ἠγούμενον πῶς εὐρέθη εἰς τὰς χεῖρας του, μὲ εἶπεν ὅτι συγγενῆς στειὸς τοῦ μακαρίτου Πατριάρχου ἐκ Δημητσάνης τοῦ ἐδώρησε τὸ κομβολόγιον.

Ἐπειδὴ φίλε κ. Δαμπάκη τοιαῦτα κειμήλια δὲν πρέπει νὰ καταστρέφονται καὶ νὰ χάνουν τὴν ἱστορικὴν των ἀξίαν, ἔκρινα καλὸν ὅπως πέμψω τοῦτο εἰς τὴν φιλόμουσον λογιότητα ἵνα τὸ τοποθετήσῃ εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας νὰ εὐρίσκειται ὡς ἱστορικὸν μνημεῖον. Διατελῶ εὐχέτης διάπυρος.

† ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας

Νεόφυτος

1. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης γίνεται δῆλον ὅτι τὰ ἐπιμάνικα ἀρχικῶς ἀνήκον εἰς ἕτερον ἐπίσκοπον, τὸν Σεβαστείας Γερμανόν, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανόν, καθ' ὅσον ὁ Παλαιῶν Πατρῶν ἐχειροτονήθη ἀρχιερεὺς τῷ 1806 ἐν ἡλικίᾳ 29 ἐτῶν (πρὸλ. Ὑπόμνημ. περὶ τῆς ἐπαναστάσεως συγγραφεὺν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ. Ἀθήναι, 1837 σελ. 8.).

ἀγορᾶς τῆς ὑπ' ἀριθ. 3248 εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, (ὑψ. 0,85 πλ. 0,53), ἐξόχου ἔργου τοῦ διασήμου ἀγιογράφου Ν. Καντούνη, ὑφ' ἣν ἀναγινώσκομεν : « **Χεῖρ Ν. Καντούνη ἱερέως** ».

᾿Ωσαύτως ἐν τῷ κώδικι τοῦ Μουσείου κατεχωρήσαμεν ὑπ' ἀριθ. 2352 τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ « **Ἅγιος** » τῆς Αἰδηψοῦ, ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (Εἰκ. 11), καὶ ὑπ' ἀριθ. 2353 τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν τοῦ εἰς θέσιν Μαρθέα τῆς Αἰδηψοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Θεοτόκου (Εἰκ. 12).

Ἡ κάτοψις τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐν τῷ κυρίῳ ναῶ φέρει ὀκτὼ νύμφας, ἐν ᾧ ποτε ἀπεικονίζοντο στρατιωτικοὶ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὧν τὴν κατακλείδα ἀπετέλει ὁ ἐπὶ τοῦ θόλου Παντοκράτωρ. Αἱ θέσεις Α καὶ Β ἐχρησίμευον ὡς κρύπτη τῶν κειμηλίων τοῦ ναοῦ.

Ἡ δὲ ἀρχιτεκτονικὴ κάτοψις τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου, ἡ ὑπ' ἀριθ. 2353 καταχωρηθεῖσα, πολλοῦ λόγου ἀξία ἐστὶν διὰ τὴν μοναδικὴν ἴσως κυκλικὴν διάθεσιν τοῦ νάρθηκος.

Ὡς ἐν παρόδῳ δὲ εἰρήσθω, Κύριοι, ὅτι ἐν τῇ ἀνωμάλῳ καταστάσει τοῦ πολέμου, ὡς ἐπληροφορήθημεν, κατεστράφησαν πολλὰ μνημεῖα τῆς Ἀρχαιότητος ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ ἐν Λαρίσσει καὶ ἀλλαχοῦ. Εὐτυχῶς ὁμως πάσας τὰς ἐπιγραφὰς τούτων πρὸ πολλοῦ ἔχομεν ἀντιγράψει (1).

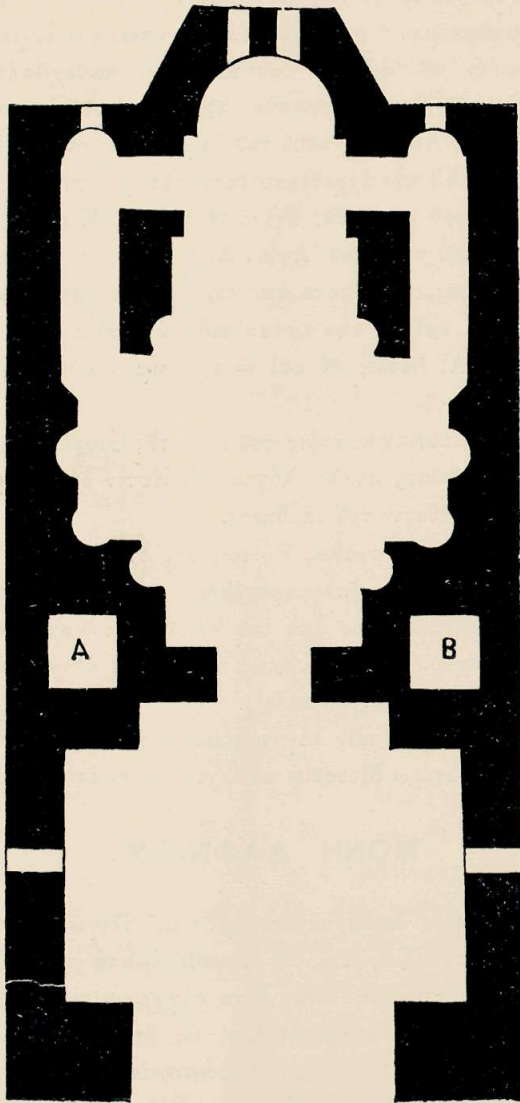
Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν λόγου ἀξίων ἀντικειμένων, τῶν εἰσελθόντων ἐν τῷ ἡμετέρῳ Μουσείῳ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1897.

ΜΟΝΗ ΔΑΦΝΙΟΥ

Ἦδη δὲ θέλομεν ἀπασχολήσει ὑμᾶς δι' ὀλίγων εἰς τὴν ἀδιαφιλονείκητον ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ ψηφοθετήματα τῆς Μονῆς Δαφνίου εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι ἔργα σύγχρονα τῶν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἢ ὀλίγον τι μεταγενεστέρα, ὡς ἕτεροι δι᾿ ἰσχυρίσθησαν. Ἡμεῖς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῆς ἐξ Εὐρώπης ἐπιστροφῆς ἡμῶν εἴπομεν ἤδη ὅτι ταῦτα εἰσὶν ἔργα 1'. αἰῶνος. (Ἄστυ 5 Ἰουλίου 1893.)

1. Ἐσχάτως ἐπληροφορήθημεν ὅτι εὐτυχῶς οὐδεμίαν βλάβην ὑπέστησαν αὐταί.

Τῆ δὲ 5 Ὀκτωβρίου 1897 διὰ μυσιοστὴν φορὰν διημερεύσαντες

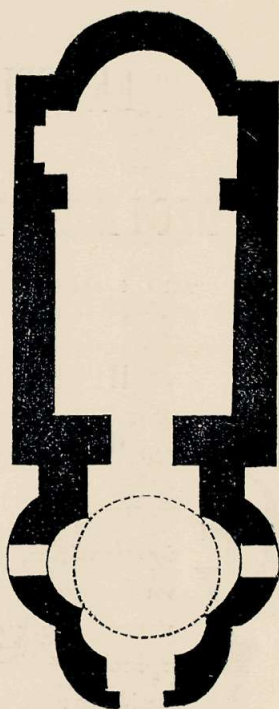
Εἰκ. 11.

Ὁ παρὰ τὴν Αἰδηψὸν παρὰ τὸ χωρίον «Ἅγιος» ἠρειπωμένος
ναὸς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου.

ἐν τῷ ναῷ, μετὰ τὰς διενεργηθείσας ἐπισκευάς, ὅτε καθαρῶς ἀνεφάνησαν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων, (οὓς καὶ κατεγράψαμεν) καταχωρήσαντες κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, καθ' ἃς ἐζήσαν (1), εὐρόντες εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Ἀκραγαντίων, τελευτήσαντος 16 ἔτη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ η'. αἰῶνος, ἤτοι τῷ 685 (2) ἤλθομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ ψηφοθέματα τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Δαφνίου εἶναι ἀδύνατον νὰ εἶναι ἔργα τοῦ ζ' αἰῶνος· διότι ἄλλως πῶς ἦτο δυνατόν νὰ εὐρεθῇ ψηφοθέτημα ἀγιογραφίας ἁγίου, ζήσαντος 16 ἔτη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ η'. αἰῶνος;

Κατ' ἀνάγκην ἐπομένως, ἐὰν ὁ Ἅγ. Γρηγόριος ἐτελεύτησε λήγοντος τοῦ ζ'. αἰῶνος, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι μετὰ 200 ἢ τοῦλάχιστον μετὰ 100 ἔτη ἀνεκκρήχθη ἅγιος, ἤτοι κατὰ τὸν θ'. ἢ ι'. αἰῶνα, ὅτε ἀκριβῶς συμπίπτει καὶ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Δαφνίου (3).

Καὶ ταῦτα ὡς κατακλειδα εἰς τὰς περὶ τῆς Μονῆς Δαφνίου σπουδὰς καὶ μελέτας ἡμῶν.

Εἰκ. 12.

Ἐπαρὰ τὴν Αἰδου-
ψὸν εἰς θεῖον Μαθα-
θεῖα ναὸς τῆς Θεοτό-
κου, λόγου ἄξιος
διὰ τὸν κυκλικὸν
αὐτοῦ νόθηκα.

1. Πρὸλ. Γ. Λαμπάκη· Μονὴ Δαφνίου μετὰ τὰς ἐπισκευὰς σελ. 85—90.

2. Πρὸλ. αὐτόθι σελ. 88 καὶ 89.

3. Πλείονα περὶ τούτου παράβαλε αὐτόθι. σελ. 8—10.